

СРЕТЕН ПЕРОВИЋ

ЛИРСКА ЗАМИШЉЕНОСТ НАД ЖИВОТОМ*

Судбина поезије никада није сасвим независна од судбине њеног творца. На први поглед, то је једна од оних истина које не треба доказивати. Но ма колико је тешко изједначавати *судбину њјесме* са *судбином њјесника* - два амбивалентна а често и веома различита испољавања и ситуирања истог бића, - узрочна веза између те двије судбине латентно је присутна, мада не увијек лако доказива. Неријетко се карактер писца и његова дјела међусобно наоко сасвим искључују, па се за тумачење тог односа отварају бројне могућности, од којих се ни са једном не може да рачуна на пуну исцрпност и коначност суда. Много је лакше ако се пјесниково дјело, као у случају Радоње Вешовића, са свом разумљивом скалом разуђености, подудара у основним линијама с пјесниковим животом.

А Вешовићев живот од оних сиромашних дана дјетињства на Лиму до данашњих зрелих година, непрекинута је поетска нит, гајтан у који је уплетено необично бурно вријеме и сложено, богато и мукотрпно животно искуство. Да ли је то искуство - кондензовано од првог поимања социјалних разлика међу људима, преко ужарених ратних путања, у поратним мијенама побједничке радости и дубоких моралних и друштвених превирања - могло да мимоиђе унутрашњи свијет овог пјесника? Да га остави у скромном завичају идиличних представа, оних које је понио са зелених и шумовитих обала Лима (или их је таквима накнадно досањао!), када је срицао прва сазнања о себи и властитој поетској вокацији? Човјек Вешовићева кова никада и ни према чему

* Текст из књиге Радоња Вешовић: "Буђење свјетла", Графички завод, Титоград, 1967.

не остаје равнодушан, па је разумљиво што је то искуство у посредном и непосредном виду добило изузетан значај у свему што је написао. И не само искуство сублимација доживљаја, доживљенога, него и сваки необичнији догађај нашао је мјеста у Вешовићевој поезији. Он кроз призму своје осјећајности одликава своје доба са свим битнијим појединостима, манифестацијама и односима, безмало све претаче у поезију. Тако се у непрекинутом низу евокација изграђује *лирски љеџо-џис* пјесникова живота, гдје готово подједнаку улогу играју и бића и ствари - симболи људских особина и међуљудских односа; код Вешовића је све персонифицирано, ухваћено у ходу или у припреми покрета: и морски талас, и бјелутак и стијена, и лишај и облак, и асфалт и телеграфски стубови, а више од свега - *вријеме*. Дијалог је успостављен при првом сусрету и он се непрекинуто води са свим сазвучјима природе, подједнако као и са извјесним издвојеним, осамљеним и дубоко специфичним звуцима који се не уклапају у хармонијску скалу жељеног, сањаног, планираног живота. Па ипак, све су то огледала пјесникове душе, његових неприкосновених емоција и оданости живљењу које је, у својој свеукупности, само предворје прошлости и нестајање, превазилажење смрти.

Сумирајући своја животна и пјесничка искуства у односу на вријеме у којем живимо, Радоња Вешовић је, у есеју *Лирска замишљеност*,¹ фанатично бранио функционалност поезије у свијету премоћи грандиозних научних достигнућа. "Научни успјеси и сува рационализација животних обрта само отварају још већу жеђ за пјесмом - каже он, - дозивају њену руку спасења да тако фантастично тешка савремена научна сазнања ојача једном одговарајућом чврстом осјећајном подлогом. Равнотежа између знања и осјећања сачињава унутрашњу стабилност пред перспективима које сваки корак сазнавања чине силом подједнако конструктивном колико и деструктивном(...). Тамо гдје егзактне науке ударе челом о зид коначног, застану збуњене за тренутак пред страховитим могућностима својих играчака, пјесма долази као неизбјежна претходница слућења, да надлети тај зид формула и дефиниција и да не признајући ни ту обалу открије човјеку много шири видик незнања, видик који и највећа научна открића чини само беоцугом у ланцу бесконачних могућности очовјечења спознаје." Залажући се за *осјећајну подложу* наше цивилизације, која је управо због пренебрегавања правих и племенитих људских осјећања често довела себе на руб постојања, и која још увијек лебди над катаклизматичном провалијом, пјесник - као што смо видјели - не апелује да се свијет врати ваздушастој романтици, нестварном, беживотном

¹ То су, у ствари, тезе на дискусију на симпозијуму у Штатенбергу (Марибор), одржаном октобра 1966. године.

сањарењу; он само покушава да убиједи свијет у потребу за постојањем *равноишеже* између *знања* и *осјећања*, не заборављајући да нагласи ону орфејску, митску снагу пјесме која открива човјеку *мно̀го шири видик незнања*, пут слутње ка никад коначном а увијек провоцирајућем виду.

Али Радоња Вешовић, активни учесник и судионик револуције, борац, и ратни страдалник за њене идеале, није забринут само за судбину свијета уопште, нити само за судбину универзума. Везујући се, подједнако у својој поезији као и у есејистици о друштвено-етичким питањима, за тле с којег је потекао, пјесник настоји да објасни како се догодило да се поезија и политика (које се, по њему, кроз религију, кроз митове стално преплићу као извор идејних разрјешења за једно практично вријеме, за човјека, пред зидом времена"!) мимоићу, овдје и у овом часу. Ондје - каже Вешовић - гдје се код нас непримјетно политика одвојила од поезије, "под притиском практицизма", политички идеали револуције настанили су се у поезији и тамо се боре "у облику осјећајне замишљености над својим временом, куда оно иде, шта је себи обећало, најчешће у тону неке тужбалице свијести над полусвјесним појавама."² Овај пјесников став, изговорен у једној пригодној ситуацији, није ни уколико хировита пјесничка импровизација; да је то искуствено асимилиран, етичким и хуманистичким принципима усмјераван став, видјеће се у најбољим Вешовићевим пјесмама, па и у читавој његовој поезији. Пјесник је несрећан што се његови људски и друштвени идеали - хармонична моралност и виша социјална правда у акцији - не остварују у темпу за који је вјеровао да је могућан, у чије се могућности револуционарним чином освједочио. Превасходно пјесник друштвености, Вешовић покушава да у свему види игру несавладивих суодноса, да пронађе узроке због којих човјек није дошао до свог савршенијег "облика", да утврди шта све чини живот збиром неспоразума, озледа, ожиљака. Његова поезија садржи у основи дубоко немирење *с ѿсѿојећим*, тежњу за спајањем, за *снагом солидарности* која појединца не стјешњава већ богати вишом удруженошћу у заједничком циљу. Она је отпор разбијању друштва на очајно беспомоћне појединце.

Наравно, пјесников радознао дух не може се свести у било које оквире, у дефиниције. Вешовићева радозналост, и животна и поетска, могла би бити симболизована природом оног градског вјетра (у истоименој пјесми) који долази из чистих планинских обриси, са катуна, из младих шума, са мало снијега под пазухом и свјежим дахом у ходу, али који се већ при првом сусрету са животом на асфалту озбиљно разочарава гледајући премоћ фриволности над правим вриједности-

² Оп. cit.

ма; спознавши кафанску изгубљеност и ђифтинске ђуди и страсти, "градски" вјетар се разочаран, враћа у своја изворишта, да тамо нађе утјеху и мир, мир или вредносни неспокој. Као тај вјетар, и Вешовић се често креће од свог Лима до м о р а , и на том грбавом путу наилази на безброј неспоразума. Али, завичај, Полимље и родна ријека, љековити су за пјесникову душу више него море којем посвећује неизмјерну љубав и пажњу. Море је љепота елементарне снаге која га узбуђује, која му намеће мноштво дилема и ослобађа га антрополошког страха од слободе. У његовом наручју, на његовим обалама, пјесник се осјећа као у крилу или на грудима вољене жене, жене која га по природи, својих инстинката може у сваком тренутку да изненади силином љубави или својом рушилачком снагом. То море са маслиновим чворноватим коријењем, оплођено наизмјенично тишином и бурама, врховни је симбол животне разубјености и коначног неспокојства. Слатко и горко у исти мах. Као живот.

Страсни романтичар идеја човјековог прогреса, Радоња Вешовић је на почетку свог стваралачког пута ефматично клицао свему што је потекло иза страдања и мука рата у којем је и сам поднио достојне жртве да би слобода могла раскошније да се оствари. У том одушевљењу, младалачки поетичном, људско страдалништво узимано је (кад је о њему и говорено, говорено је увијек с поносом и с патосом) као незамјенљив мост на историјском путу *човјека*, па је све то бивало не само сношљивије него и вредносније, у стилу оне Његошеве: "Нека буде што бити не може". Али тај први период, тај стадиј емфазе брзо је, у пјесниковој визији, у току сазријевања његовог људског и пјесничког бића, замијењен сталоженијим, опорим процјенама, док се у овој средишној стваралачкој фази није дошло до сазнања да снови превише од стварности траже, да човјека није тако једноставно учинити господаром случаја, да и сами колективни идеали, у контексту друкчијих друштвено-историјских услова, могу бити нагрижени новим болестима и промјенама. Јер идеали, ма који и ма какви, далеко су друкчији када их младост просуђује, него кад о њима суди зрео човјек, искуствима обогачен пјесник. Ту нужну и дијалектичку промјену односа према спољњем свијету Вешовић је почео да уочава доста рано, те је и његова поетско-мисаона зрелост ишла брже него што се то директно одражавало на емотивни однос према идеалима. Док је пјесник схватио да ништа није вјечито и да пролазност, ма колико болна и неодвојива од људског сентимента, има своју унутрашњу логику, и свој дубоко хумани аспект, требало је да протече и воде и времена, и снова и жаока, и пробијања челом зида свакодневице, увијек изнова и увијек с новоприкупљеном снагом.

У пјесми *Грч времена*, која би могла бити огледало тог пјесниковог трагања за *иренујском* садашњости који увијек измиче рукама и ријечима, као и свако *вријеме*, необухватно и незауоставиво, Вешовић

констатује да је "до ове обале" летио "на свом даху" и није успио да пронађе, сустигне и улови "тог шареног лептира", то Сада:

*Ни ове ријечи
нијесу моје више
већ неког ко малочас
свраћи у колибу моју
да уџаси жеђ.*

И док трага са садашњицом и мири се с њеном неуловљивошћу пјесник вјерује у оне дубље токове живота, невидљиве за сваког, симболизоване маслиновом (не случајно: маслиновом!) сјеменком; вјерује у ону неисцрпну снагу живота која се помаља испод најтврђе коре и крчи себи пут до новог стабла из којег ће произићи обнављање и вјетра и времена. То обнављање, гдје се нада не умара, природно заштићено од бројних уништавајућих сила, као сјеменка маслине - за коју пјесник каже да тим "неповјерењем према будућности" бива одговорнија пред својим сјеменом него човјек - истовремено је и симбол порођајних мука свега новог, али и латентна опасност од могућности изневјеравања сјемена: и постојаност у себи, и бол отпора, и невјерица. "Пророкујем сјеменом маслине путеве сјеменега кроз камен". Камен је овдје не бесплодна, вјечитошћу стерилизована а ипак времену подложна стијена, већ тле у којем сјеменка треба да уложи највећи напор да пронађе животодајне процијепе, да исклија и одржи се у посној подлози, да плода донесе оданде гдје су подземни сокови ријетки и скупоцјени. Величина плода тиме се само повећава, вредносно уздиже до универзалног симбола издржљивости, стрпљења, снаге и продорности.

Не треба заборавити, поручује пјесник у једној другој пјесми (*Крашери сјећања*), да "вукове гањају вукови", да најотпорније нападају најотпорнији, да најзад - "у промашају стријела гладује циљ". Ако се такво виђење настанило у кратеру пјесниковог сјећања, гдје негдје на дну спавају "не тако чврсто" његови драги мртавци, он има право да се упита: зашто су мртви - мртви, зашто су живи - живи? Јер вријеме за Вешовића није ништа друго до његов *к о м е с а р*, идејни филтер, вођ, округли саобраћајни знак. Вријеме које се изједначава с даљином, а неодољиво везује за хранљиве сокове прошлости. Ма колико да та "престона бесједа Даљини" може бити у ствари само ступање на луди камен, како каже пјесник, то је управо стање гдје сваки Дан мора "сопственим челом да пробије још један зид". Вријеме и даљина, рекло би се, творе тај "зид од непровида и језе", тај високи, огромни зид "од човјека до звијезда", који се тако упорно намеће као препрека али и као изазов новим напорима, прегнућима, херојизму.

Да би се могло сакупити снаге за тако напоран и тежак задатак, за пробијање тог зида од *не провида*, пјесник тражи снагу у себи

прошлом, младом, бујном, у даху клице и "буђењу влаге у подножју плодних година". Јер само ту пјесник је онај прав, онај првобитни, неустрашиви, који и вријеме и даљине хоће вољом да згусне у идиом стварања:

*Од своје снаге лагано свисне
неосиварено љеише име.*

У вези с тим, у пјесми *Мука заустављене воде* метафорично је изложена пјесникова слика стања у савременом свијету: све се стисло, увукло у себе, у стид што је свијет такав, али истовремено ту је и буђење неке нове вјере да се све то мора превазићи акцијом, да се мора страх преточити у радост "пред неким новим лудилом вода". Коначно се тај пјесников круг затвара још једном симболичном сликом: судбином мрава на његовом животном путу. Ту се немоћ мрава изједначава са судбином човјека уопште, са судбином сваког настојања да се допре до циља. Можда је ова метафора, толико пута али на други начин коришћена, могла да задржи свјезину животне истине само уз убитачно снажну пјесникову вјеру у живот, изражену у завршном стиху, кад се визионарно радује што је мрав стигао до себе, до својих, до циља: "Свуда си дома, мраве, док си на свом путу..."

Тај активизам пробија се стиховима између бола, разочарања, стрпљења, снаге и отрижењене вјере, тај дирљиви и толико рањени оптимизам, распростра по таласима сваковрсних животних изненађења и искушења, доноси пјеснику спокој који није уљуљкивање у сан, већ мудро проницање у дубљи смисао постојања, ма каква искушења дотичала или плијенила наше биће, индивидуално и друштвено. У *Таласању судбине* (а судбина се овдје може узети као синоним ријечи *постојање*), Вешовић мирно закључује:

*Талас у њијеску црџа и ваја. Или њушџа
да му вријеме сџи између њрсџију.*

*И рекох њрвобџијној џиџини - своје море
од зрелих џљива, рекох џраишно модре ријечи
мјесечине у завичају.*

И баш те прашно модре ријечи мјесечине у завичају још једном потврђују ону бритку постојаност свега пређеног, превазиђеног, непребољеног, као и оног недосегтног, снагом уобразиље пројектованог свијета, у којем се нигдје и никад неће сучелити смрт са смрћу и живот са животом, гдје се једино закономјерно може настављати игра супротности и супротстављања различитих елемената као хармонија стварања, што Вешовић сликовито поређује:

*Крик моје звијезде сеже у њаду
до врића минералних ружа.*

Али путање пред животом и у животу толико је да се ни пјесник неће усудити да даје било какав коначан суд, коначан одговор. Он ће, ловећи тренутак садашњости, непрестано да се враћа у соковиту прошлост да би се отуда још силније отиснуо у мљечну маглу будућности, да прави мостове, да повезује испарчане дјелове свога бића, да селекционира, да гради цјелине и пјева никад допјевљиву одгонетку живљења. У свакој фази свог стваралаштва, у сваком тренутку властитог живота.

Како та загонетка живота изгледа када се данас, након толико година, пјесник врати партизанском животу, својим драгим саборцима, мртвим пријатељима, тој "висинској колони" која се, по Вешовићу, смрћу дотакла "још боље судбине"? Док се мијешају два виђења: ондашње и данашње, између којих се исплиће мрежа све тамнијег пјесниковог искуства? Оно што је пјесник непобитно спознао јесте древна истина да мртви не могу да погријеше, да се удаље од идеала; њих у нашем сјећању или нема, или остају вјечито млади, озрачени врлинама које припадају само херојици епских времена. Они, ти наши драги мртваци, као симболи освјетљавају пут ка будућности, налазећи се увијек на трагу слободе и слободарства, куда теку и земља и вода, и сунце и људи.

Враћајући се на живе слике из прошлости, као у пјесми *Сјавач* или *Ноћни марш*, Вешовић изванредно ваја атмосферу погибије, нестајања без ропца, као у сну; док колона одлази, наставља свој трновит пут по камењару ("Камен проговори на мукама. И настави да корача"), погинулом другу који се стопио са земљом као да спава - пјесник у полусну умора и глади пружа своју руку "да га придржим, да истраје", јер му се учини да тим "непознатим крајем" и тај мртви партизан "жури за нама", труди се да не заостане, да не избрише себе из побједничког строја. Ноћ је бескрајна, а колона је дуга, али и људска снага има своје границе. Из колоне у колону, из ноћи у ноћ, из огња у огањ, и човјек постепено почиње да се скамењује и изједначава с тамом. Пред згариштима, пред недјелима ратне таме, крајње исцрпен, изнемогао, пјесник уздахне:

*О да ли ће икад њрозори
на овим људишћима
ноћ да обрадују?*

Али тај тренутак сумње, која је истодобно и нада, не траје дуго, јер су та људишћа извори неке митске снаге, па и доброте, као у пјесми

*Чирак за његов гроб.*³ Вешовић у овој пјесми одаје мртвом другу највеће признање које човјек и пјесник може некоме дати:

*Кад би ње знале
као ја
све мајке добре
пожељеле би
да ње роде.*

Он ће, у *Скици за сјоменик храбрости* легендарном Саву Бурићу, поновити претходно одликовање на још свежији, поетскији начин:

*Толики си
а ни пошлица ње се не полаши.*

И ту ће се појавити она вјечита пукотина између снова и стварности, која је у толико већа у колико су били врелији подстицаји за некадашњи пут по Голготи. К о р а ц и палих за слободу ће се, по пјеснику, вратити из будућности "голи као вјетрови", вратиће нас "у још једну варку онакву", да би се још једном с њима могло пасти. Јер само за оно за што се готово без роптања може жртвовати вриједи потпуно и радосно кроз борбу и живјети. Вратиће се и опомена, као у елегiji *Шта да кажем повојој мајци*, посвећеној Рајку Јолићу, да је пролазност трошност снова – највећи бол који човјек може да доживи; мајка мртвог пријатеља неће моћи да схвати како се све то изокренуло, у шта је уградио живот њен млади син, куда су нестали његови другови. Своју горку бесједу пјесник ће и овдје, као и у *Гајовићком поартизану*, прожети упоређењем некадашњег монолитног живота борца и садашњег мирног таворења, дајући предност оном мукотрпном, страдалничком, али и вјером испуњеном животу; данас је све друкчије, пјесник пожели да се чак и муке врате само да се с њима врати и - вјера у човјека, некада најубојитије оружје слободарства. У том смислу, он свом мртвом пријатељу завиди што није жив, што га нико неће моћи да прекори да је изневјерио себе. То ће на неколико мјеста поновити и у пјесми *Гроб неизнајоо поартизана*. И док се просијава на етичком сити и решету, пјесник поручује безименој хумци: "Али родне једне буновне тишине неко ће ти љепше даровати име."

Нигдје Вешовић није тако пластично изразио поетско-историјске реминисценције на трагичне дане наших народа у Другом свјетском рату као у пјесми *Концерти ножева у цркви*. У тој апокалиптичној (глин-

³ Посвећеном Хамиду Бешировићу, народном хероју из Вишеграда, пјесниковом блиском саборцу и ратном руководиоцу.

ској) цркви, која би могла да има значај и далеко ширег симбола, и свеци са фресака окрећу главе "да не виде што се догађа у пијаној лађи." Јер доље, на тлу и под сводовима храма, испод знамења светачких и готово у име њих, концерт ножева задуго интонира страховиту музику клања и убијања, безумље којем нијесу дорасли ни људождери из праисторије. Из тог инферналног амбијента бјеже и курјаци - "да не личе на људе". Тако је један историјски моменат наше прошлости, монструозан по безумљу и посљедицама, поентиран надом у победу разборитости:

*Дан ѿај никада не изрони
са нашег̃ дна.*

Радоња Вешовић ће се неуморно враћати на све оно што је доживио када је имао највише полета и снаге, у данима ране младости, не зато да би спасао од заборава тегобе и страдања, или маркирао тренутке одушевљења, среће и спокојства, него прије свега да би пронашао ону средишњу, маргиналну вриједност живота која се увијек, по пјеснику, налази негдје између тих страховитних полова. Зато ће он, и интонацијом и буквалним смислом сваке ријечи у пјесми *Сан шума*, изговорити једну помирљиву химну животу, онаквом какав данас јесте - да не би био гори, без обзира на све недостатке које у њему види. Он ће узвикнути: "добро је што нам шуме ћуте", и помало иронично, питомо и горко у исти мах, додати: "добро јесте живјети" макар и "живот тај наш кравље свети". Живјети, дакле, и кад знам да то није живот какав желимо, какав настојимо да имамо. Јер нас властита прошлост учи колико смо у праву, а и колико нијесмо, када оваквом животу постављамо захтјеве које наше вријеме још није у стању у потпуности да оствари.

2.

Генеза пјесникове *усамљености* и *меланхолије* најбоље се може пратити у кругу пјесама и његовом ужем (долина Лима) и ширем завичају. Емотивно близак психологији усамљености коју сријећемо код Душана Костића (коме посвећује своју најусамљеничкију пјесму *Провинција*), но ипак не толико бесповратно сам, Вешовић с изразитом пластичношћу слика провинцијски живот, нашу паланку, магле и вјетрове на путевима и беспућу сиромаштва, судбину сељака у сучељавању са урбанизованом или тек напола урбанизованом средином. Он налази да се из свег тог кала, из те мећаве самоће и неповјерења, из те агресивне сумњичавости, док се ником не отварају врата ("Ватром се храним до зоре"!), може спасти и помишља да негдје иза и изнад свега тога постоје родне шуме, једини пјесников заклон. У једном тренутку,

као у већ посредно цитираним пјесмама *Паланачка очајанка* и *Вјетрина ћемовска*, та усамљеност прераста у уклетост:

*У овим олујним ноћима
нема њобратњима.*

Сјећање је оно чиме пјесник покушава да се изолује из тог непоузданог, провинцијалног свијета. Из тог у себе затвореног, прошлошћу рањеног, страхом инфицираног амбијента. Подвргавајући се самоанализи, човјек открива да је тако убого сâм: и у пруженој руци, и у завоју цесте, и у рупици смијешка, и у шаву књиге, и у шљунку јутра, и у диму луле, све у свему - у самом себи сâм. Такав је и у *Смрковању над Скадарским језером*, иначе чаровитој пјесми о врбама с трулим мртвацима у подножју, о зачуђеним водама и воденим неманима. Поред основног пасторалног тона, ова пјесма је носталгично-песимистички реквијемски наднесена над животом. Такав је и у *Колиби на самштини* која можда најдубље одсликава понор усамљености и језе: у симболичној колиби на самштини, чије је "шљеме пуно вукодлака и слијепих миша", пјесник покушава да подложи душу, али се свијет његових охрабрења "крај огњишта смрзава." У градирајућем ритму он упућује питање на које као да и не очекује одговор:

*Гдје је зорњача шева
ддје њјетлови
да обрадују слух?*

*Ноћима не сјавам
од сѝраха
да не умрем
у сну.*

Чиме пјесник, послије свега, лијечи себе од присилне усамљености и језе? Не ни оном кошницом маловарошком, у којој се, недјељним преподневом, догађају "крупне" ствари на шеталишту и у путујућој циркуској шатри (*Буђење свјетла*); не ни оном суптилном анализом материнства, што иначе чини спецификум пјесникове психологије - приближити се свему, из свега извући драму живота (*Сѝеона крава*). Али ако не тиме, онда свакако враћањем на оне ране радости балсамоване сјећањем: романсом о Циганима, који у завичају пјесниковог дјетињства "разносе прољеће". То више није провинција, то је бјекство из ње, с Циганима који у свијести (и још боље: души) дјечака означавају бесконачност животне авантуре, пут на крају свијета и бескрају тајанства живљења, оповргавање закржљалог приземља живота у селима око Лима, ма како та питома и бистра ријека Вешовићу, као

и Ристу Ратковићу, значила и свето место првог пољубца са сунцем. Каква би то срећа била да сам циганче, као да у дјечачком виђењу свијета рефренује пјесник. Да, цигани гатају, калајишу, чергаре, путују, скитају, гладују, али не самују, не сумњају у сјутрашњицу, не досађују се. Сваки дан доноси им нови пејсаж, нове доживљаје. "Уловљен сам путевима који чиле иза прве окуке", каже Вешовић у овој пјесми.

И та радозналост према животу и свијету, ма колико тешка искушења у њему доживио, остаће оно што ни у најтежим тренуцима неће пјеснику дозволити да сасвим изгуби вјеру. Јер *иза њрве окуке* можда је тај прави, толико очекивани, дуго сањани живот.

Али чудно осјећање обузима пјесника не само пред трошним и неотпорним бићем јединке у друштву него и пред бићем времена, пред (ововјеким) бирократизованим устројством свијета. "Ово је вријеме скотно убицама смисла свих времена", констатује он у пјесми *Доба ѓладно* и, збуњен помало, као да не вјерује да је свој вијек живио, већ да је умјесто њега живио неко други:

*Као да сам себе у даљини видио
и њуђим усјима кушао.*

*Као да сам себе уснио
и кроза сан о себи слушао.*

(Снијет)

Зар је то тај вијек, то вријеме којему сам се надао, око којег сам се трудио, пита се пјесник. "Као да сам износио мрак из слијепе, земљане колибе". И то запрепашћујуће откровење лепезасто се шири у већем броју Вешовићевих пјесама. Он не може да схвати шта се то заправо збило. Учини му се да и воћка и пањ више пате него човјек "што не догађа се дивно немогуће". А шта је заправо то *дивно немогуће* које пјесника толико опсенира? Рекло би се да се ради о високом моралном захтјеву које наше вријеме није у стању да испуни. То је донекле и онај флуидни однос између живих и мртвих, тј. између живих који нијесу ж и в и, и мртвих који нијесу мртви; однос између постављеног завјета и његовог неиспуњавања. Озлојеђен што се човјек преспоро мијења, што врлина још увијек личи на неојачало стабло на нишану вјетрова ("преживјеће само покорни"), пјесник се по ко зна који пут враћа партизанском животу, када је голорук освајао коте, и готово безазлено пита: "Је л' с оне стране човјек?" С оне стране живота, или смрти? Компромисима нагрижен и споља и изнутра, свако од нас, условљен потискивањем моралних вриједности и критерија у други план, као да "тихо окреће сат стољећа наопачке". Бол од тог сазнања, толико је јак да се инверзно оцртава на обрисима будућности: пјесник осјећа да га и сјутра вреба "још једно јуче".

Исправити се, усправити се, стати на биљегу, макар и "опет челом сна – о зид", то је лајтмотив ове поезије. Отуда горка захвалност крвнику, непријатељу, што га је, пјесника, научио да се усправи, што "нешто металне храбрости пресели у обамрле ми прси". И зато се тако заносно присјећа - у пјесми *Ковано чело* - свог ратног двојника - метка који лута и три пуне године трага за његовим челом, за челом борца. Задржавши онај антички, динарски, црногорски идеал човјека - да је једино достојно умријети на бојном пољу, као борац за праведније међуљудске односе или на олтару отаџбине, Радоња Вешовић, у тој поеми о м е т к у експлицитно изговара револт против испражњеног постојања:

*Сћидна је и ѿмисао
да ћеш умријети
као мачка или сћабло, од сћаросћи.*

Али нека чудна резигнираност смјењује то витешко осјећање. У борби се може остати и сам, и усамљено издржати и постати примјером, вјерује он у пјесми *Исусове ријечи из ѿусћиње*, но у једном тренутку та усамљена стража бива помало бесмислена, трагична или смијешна. *Мирна ѿјесма олука* изговара управо ту пјесникову идеју. Идеја је знатно шира у подтексту него у тексту: на први поглед универзално пацифистичка, а у суштини трагично интонирана жалопојка о формалном чувању људске слободе. За слободу, за богатије међуљудске односе, за етичке вриједности и критерије, за спокојство и срећу човјека, за љубав и хуману визионарност снова - не може бити задужен један стражар; над тим или пред тим вриједностима сви морамо стражарити. Подједнако и непрестано. Друкчије, стража и нема правог смисла. Зато ћемо и навести у цјелини ту једноставну, но смислом богату пјесму:

*У сувоји своје кућице
сћражар ѿјевуши кишу
и сувишност ѿушке.*

*За кога у ѿјасу
меци сћавају?
Од кога кишу сћашава
корак своје док броји?*

*Мирна ѿјесмо олука
можда ѿо шћо сћражар чува
више и не ѿосћоји.*

Није се једноставније могло саопштити пјесниково увјерење да човјек, у сталном и историјски акумулираном страху за голи живот и елементарну слободу, данас већ "заштићен" стражом технике и техничких правила, све више запоставља суштину свога бића - унутрашњу слободу и властити емоционални и морални интегритет. А запостављањем тих основних вриједности, човјек полако поприма улогу оруђа и губи своју личност, отуђује се од фундаменталних људских вриједности.

3.

Ни лирика која се односи на најинтимније пјесникове емоције, на љубав према жени, није лишена меланхоличних тонова. Као да се све то што се у ужем смислу ријечи назива љубављу догађало или догодило у неком чудном мимоходу, на пристојном одстојању, или као да је, како сам Вешовић рече, "у том још младом воску жив отиснут."

Страсни заљубљеник живота и свих његових позитивних манифестација, максимално ангажован у откривању и одбрани људских вриједности, не само у визионарном, поетском дијелу свога бића, Вешовић је чулније опјевао своју љубав према земљи него према жени, чак и у оним љубавним пјесмама које се квалитетом увршћују у најбоља његова остварења. Све је ту реминисценција на величанствени али и трагични мимоход бића која су се срела у магновењу (јер љепота те врсте за овог пјесника је искључиво магновење; што се више удаљава - раскошније се одсликава у души). Љубав је оно најкрхкије у организму ж и в о т а, оно што груба стварност непрестано потискује и уништава. У пјесми *Свечаносї* Вешовић, на примјер, слика своју љубав у романтичном завичајном пејзажу - под снијегом расцвјетале трешње; ријеч з а љ у б љ е н о с т и сам наслов пјесме говоре о врсти и карактеру те љубави. Очигледно, то је прва љубав, или "ни сном додирнута нека далека будућност", бајка коју треба пазити да се не сруши. Пасторалност атмосфере и амбијента је овдје и поетска драгоценост:

*Скоро ће водарице
ка врелима
їамо їдје љубав себе
у шумском їазуху
їрви їуїї милује.*

У *Бови* ће, међутим, само због једне ријечи жене и з д а л е к а зажалити што није "с два камена на сеоском гробљу омеђен"; извукао је из п о к и с л о г мора успомену која, као и у пјесми *Крчаї на вјеїру*, на усни оставља трагичан укус промашености, али за којом још једном вриједи цезнути. У свијету успомена, тај "напукли крчаг" је пјесникова лобања из које сомнабулно израњају рано отргнуте њежности. Као у елегiji *Ноћ у манасїирском конаку*, најсочнијој љубавној пјесми

Радоње Вешовића. Инспирисана фреском *Сусрет̄ Јоакима и Ане̄ њред злат̄ним вра̄тцима* у охридском Светом Клименту, она је у ствари фреска чежње страсти и страха, топлине и плодности. Али и неминовне уклетости љубави ("што рука дању сазида ноћу обурва глава") коју ни богато животно искуство не може да спасе. Можда растакање сједињених бића, то неминовно цијепање љубави на дух и тијело, при чему је тијело ипак трошнија материја, можда је баш то (а не покушај реинтеграције љубави) оно што је највредније у тој лирици, што Вешовићеву љубавну лирику чини особеном и значајном. Па ипак, из те и такве грчевите љубави, из те синтезе неуништивих честица живог сјећања, ниче љепше пјесниково лице, свиће богатија пјесникова душа:

*Тако лей̄тир̄ њражи ус̄та свијеће
њако вјет̄ар ваја фан̄њазију облака
њако вече лелуја искренос̄т̄ мора.
(Пјесма феникса)*

Бар за тренутак, јер:

*И цвѣ̄тови је ено већ зубима разносе. У мојим ноћима
она воли да бјежи, али не и да њобје̄гне. Ш̄њо
са̄њка варка мрака, њо нок̄т̄има јӯњро рас̄њара.*

*Клекнем на камен и молим се. Нико да не види
њӯњеве њене у мојој несаници.
(Ноћ у манастирском конаку)*

Није, дакле, Вешовићева поезија богато изрезбарена путем љубављу према жени. То је чедно љубавништво, чезнутљиво завјереништво срца, лишено страствених токова пожуде, оне вреле и кошмарне плотске љубави. Еротика је код њега флуидизирана, вознесена у сфере благих слутњи или сјећања. Као у свему, он и у љубави према жени види тајанство на чијем извору не може да се барјачи сигурношћу и постојаношћу; као у околини кратера, на још топлој лави, чија мистериозност мами снажније што се од његова варљиво-пригушеног дима више удаљавамо.

У пјесми *Крчаг̄ на вјет̄ру*, он попут свог земљака, пјесника Риста Ратковића, тугујући за женом, пита:

*Ш̄ња да измрвим
вра̄тцима
да ми не врачају
око њрозора
сву ноћ?*

Је ли то страх од патње, или охрабрење које љубав пружа?

4.

Распет између наде и безнађа, Вешовић ће изјецати:

*Паметна моја, њодсмјешљива брда
дајте да мијењамо муке.*

И покушаће да заустави вријеме, "водене цвјетове година", да се пресабере, да се нахрани новим соковима. А ти сокови су у плодном и питомом тлу дјетињства, макар то личило "на благу смрт, на онај неостварљиви живот у мојој глави". Пјесник ће схватити да се и то заустављање протицања догађа само у тренутку стваралачке игре, да је поистовјећење с пуним интензитетом емоција и с првим виђењем свијета - побједа смрти и пуко заваривање у исти мах, па ће га из тог сновиђења вратити у стварност, у вријеме, глас мајке из пасторалне прошлости, да би могао да закључи с укусом горког искуства:

*Сувише брзо и улудо се њројиче
зайо шјо се изнујра не њече.*

У пјесми *Јавор Марсенић* Вешовић ће то празно протицање још интензивније везати за завичај, за његов карактер, његову природу, покушавајући да тамо, крај чесме у завичају, нађе заклона од "ове урокљиве мјесечине". То снажно осјећање припадности тлу са којег је потекао, та пантеистичка снага која га надахњује, жеља је да га Јавор Марсенић научи "како се догоријева послје себе, послје свега". Све се то слило у увјерење да је човјек без завичаја (или ван завичаја) - само "сламка међу вихорове", с и р а к т у ж н и кога треба спасавати и од себе сама. У овој пјесми,⁴ у овој носталгичној исповијести Вешовић вјерује да ће Јавор Марсенић примити натраг, у своју клијет, уморног "скитача"; животна авантура изгубила је од своје дражи, па би повратак завичају могао да значи ако не реинкарнацију младалачког полета, а оно бар суштинско свођење животног биланса:

*да чујем како дани, како ноћи
њвојом чесмом без мене сјрашно њројичу.*

⁴ По основној емотивној боји ова пјесма има сродности са *Слеђеном њишином Висийора* Душана Костића, али од ње се разликује по смислу: Костић бјежи из дотле толико чезнутог завичаја, а Вешовић покушава да му се и душом и тијелом врати заувјек!

И тако, то страшно протицање, "жив пијесак секунди" који неумитно и лагано брише најсветлије трагове, доводи пјесника до најстрашније самоће, у "поноћ потонулих бродова", када је принуђен да констатује:

*... Ово је ѿа
леле, дуго чекана ноћ
ѿа сѿудена
свих мојих ноћи ноћ.*

У тој љубавној тужалки ("Нечији кораци по мојој самоћи") једној од најимпресивнијих његових усамљеничких пјесама, Вешовић је насликао оне драматичне тренутке када се, у рвању са својом усамљеношћу, човјек хвата за сламку, увећавајући кап наде до астрономских размјера. То је права драма, та Вешовићева пјесма, у којој су главни актери: поноћна тишина, нечији кораци по акустичном степеништу, и пјесник који очекује да зазвони спасоносно звонце на његовим вратима. Радосно звонце наде! Али то звонце се неће огласити; неће зазвонити пјесниково срце. Над задиханим очекивањем појавиће се бесконачно дуга пауза:

*А онда зазвони негдје ѿу
ужасно далеко
код сусједа.
Неко оѿвара вратиа нечија
нешѿо казује неком ова ноћ.*

И пјесник ће остати да чека, заједно са тишином опруженом "као бездомно псето", на усамљеном прагу, да чека свих својих ноћи јуѿро, да се нада, исто онако као у пјесми о играчкама своје ћерке која је отишла, с којима ће подијелити најњежнија родитељска осјећања.

Али не само у завичајној раскоши природе као универзалном лијеку, већ и у најдубљој прошлости, у далеким прецима, тражиће пјесник снаге да истраје. Тај модерни панславизам који у нашој савременој поезији није увијек у сагласју са револуционарном оријентацијом његових заставника, код Вешовића има коријене неуморне људске добротe. Он му се враћа као изразу етничке и етичке генезе у властитом бићу. "Још смо ми потомци оних добричина... оних синова Весне што с гостом залагај посљедњи дијеле, оних Свјатоплука и Сама скончавши од ножа и грома, што у земљу понијеше све зубе, здраве, бијеле..." Ти наши преци, како их пјесник види, носиоци су идеала русоовске слободе; пјевајући "слободу лутања", ти синови шума зрачили су "безазлено, љековито, свезнајуће првобитно незнање". Коријенска везаност за претке, дакле, највитаљнија је нит у нашем постојању.

Пјесник је у правом смислу стабилан само у наручју природе: оне завичајне, са шумовитим брдима, потоцима и ријекама; и оне приморске, гдје се купа са звијездама, гдје му израстају крила озрачена неком исконском снагом.

У пјесми *Тишина* заплавиће изворна завичајна мистика:

*Носи ме видалишију
змије добре
у њаму сребрикаву
џдје се мој њоџлед
са мнош оџрашија.*

*И заисџа
свуда сам
џдје ме није
џдје се сњеџови јаџње
и маџла машија.*

А у *Духу шуме*, гдје "читаво човјечанство борја и врхова сметове планинари", Вешовић ће се наћи у свом правом амбијенту. Ту ће моћи да излије сву радост што је жив, и поред свих недаћа и мука; отеће му се кликтај независности и слободе:

*То је мој џрави дом
свих џовраџака џуџи
џдје срце џодивља
и шумски -
боџује
боџује.*

*Једино
себе чује.*

У поезији Црне Горе ријетко је гдје тако издашно сликан дух природе као оквир емоционалног богатства, као код Радоње Вешовића. Он из односа према природи не гради неки философски пледојае. Његов свијет се састоји од најчистијих лирских честица које у свом најизраженијем, квинтесенцијалном изразу - око језгра пјесниковог живота творе један витешки етички кодекс, заснован на класичним принципима једнакости, братства и слободе.

У својој недвосмисленој и увијек присутној жељи да живот учини сношљивијим и себи и другима, Вешовић је, као изразито емотивна личност, пролазио кроз озбиљне кризе. Круг се често понављао: живот је доносио плодове, не само у тренуцима плиме, али и градобитне олује

од којих је страдала већ нарасла љетина. Пјесниково одушевљење за најситније појаве у природи, за игру свјетлости или лишћа, за случајан осмијех у пролазу, за топло сјећање на дјетињство или минулу љубав - све чешће се претапало у резигнацију. С јесени 1964. године, у пјесми *Крст на раскршћу*, која је настала у Пољској, он је забиљежио:

*Кружно све се истио у нама ѿмјера
гробље ѿсрнулих, ѿсусѿалих вјера.*

Учинило му се да људи брзо посустају у борби за идеју. "Када не војује, и гробље застари", констатује Вешовић. Тај стих се може и формално узети као израз његове у основи стално присутне борбености. До успјеха се, дакле, не стиже жмурећи. Зато ће посљедњи дистих исте пјесме донијети управо експлицитан закључак:

*Крсте на раскршћу, распад си ѿренуѿка -
знак да жив је само онај ко још луѿа.*

Тај крст на раскршћу, избачен из строја и заборављен, тај гроб пољског грађанина, подсјетио је пјесника на знане и незнане гробове његових субораца и другова, и опоменуо га да можда "у луду њиву бацамо сјемење". Гдје је та љубав коју дугујемо и себи и онима којих више нема?

И свдм топлином окренуће се мртвим родитељима, најприје, које назире у завичајним брестовима: мајку како нешто пјевуши и води "омиљени разговор са шарама преслице и мртвима", и оца који се враћа са ријеке "под вршом риба свјетлуцавих као ножеви". Али ту ће слику брзо затамнити прољећни пљусак. Но баш из таквих контрапунктских упоређења конституисаће се пјесниково вјеровање да само љубав може да нас спасе усамљености и коначног отуђења:

*Само ѿим гласом
с краја свијетѿа дозвоћеш
грлицу
друга
и изгубљеног ѿса.*

*Узалуд неимариш
ако ѿом не залијеш
камење.*

А љубав је најприје у нашем коријену, вјерује пјесник. У родном прагу, на родним пољима, у завичајној ријечи. Ако нас ту није одгајала љубав, ако је ту нијесмо спознали, бићемо без ње читавог свог вије-

ка, и нећемо узмоћи да волимо ни друге предјеле у људима и природи. Зато се пјесник из даљина завјетује Лиму: "ако буде старости сиједог ћеш ме њихати". Он дугује *презришиј кочију* бистром току завичајне воде, и ту своју обавезу никада неће заборавити. Ристо Ратковић је осјећао исту носталгију за Лимом. Сјетимо се Ратковићеве пјесме *Бар*, настале или зачете у Египту у току Другог свјетског рата; док мирише "на дим дувански, на пудер и женски зној", уз алкохол и уморне проститутке које нијесу дочекале своје госте, пјесник у праскозорју мачурно узвикује:

*Збогом дјевојке, сањајће завичај.
Ја свој већ видим. Ено га, ѿо мору ишече Лим.*

Радоња Вешовић ће то осјећање изразити у пјесми *Лимовање*; из урбанизоване средине у којој није наишао на људско разумијевање он ће се обратити родној ријечи као свом мелемном пријатељу, без обзира на то што је на њеним обалама доживио и прве боле и прва гладовања, а не само радости;

*Час исцред себе губим ише
час иза себе чујем ише.

Лиме, вјечийи свијетше.*

Сходно својој емотивној природи, Вешовић ће на крају - у раскораку замућене стварности и јасних властитих борбених идеала - изговорити горку ријеч и на рачун читаве наше цивилизације. Вријеме у којем живимо толико је бременито опасностима, па и сама наука у стању је да изневјери себе и вјечито немирну, незадовољну људску мисао. Људи, "нејаки родитељи" својих идеја и продуката тих идеја, можда већ спремају себи "крај потајни", крај наше цивилизације. Како се то могло догодити баш онда када је изгледало да људско друштво доживљава пуни процват, ослобађајући се мрака прошлости, журећи чак и у васиону - да покаже неисцрпну моћ човјека? То збуњује, то упозорава, то тражи одговор. Пјесма која говори о свему томе носи симболично име *Руб*. Понор је пред нама, понор је у нама. Како га заобићи? Пјесник ће изустити:

*Најдубљи ѿонор
над којим мосиим
несаница је -
моја глава.*

5.

Раскошна метафорика једна је од основних карактеристика поезије Радоње Вешовића. Мало је његових пјесама у којима доминантну улогу немају бројна поређења, генитивско-посесивне метафоре, персонификације. Па чак и многе његове пјесме у цјелини имају дубоки метафорични смисао; то су параболе саткане од финог конца пјесникових расуђивања на грубом фону историјске стварности и нашег бурног времена. Он ће вријеме назвати својим комесаром, што значи идејним и моралним резултативом, вођом, врховним арбитром; а живот ће поредити са вјечито кривим друмом. Али између та два стварна и симболизујућа пола стварности егзистира пјесниково свједочење, његова поетска вокација или, како сам рече, "фотографисано вријеме". Видјели смо из којих је све углова пјесник снимао властита свједочанства, којом их је бојом у појединим тренуцима освјетљавао и каквим се поетским и етичким филтрима служио да профили буду јаснији. Тако је његово фотографисано вријеме, оглашено веома сложеним тоналитетом, ипак на крају могло да се сведе на специфичну симболику воде која је присутна, као егзистенцијални елеменат, од почетка Вешовићевог пјесничког пута. Најприје, то сазнање да је вода "мост између вјетра и камена" везано је за пјесниково дјетињство, за Лим, за прве животне опсервације. Вода, ма гдје и ма која, Лим или море, представљаће до краја најсигурнију пјесникову завичајност. То је тако жива и јединствена супстанца која у сваком тренутку може да има и има психолошко обличје човјека, има душу ("цвили душа воде прије но прокључа!") и зјенице. Она сања и дише, умјесто мртвих и живих, претвара се и у неман недовољно уљуђене слободе или у искуствену благодворност, и траје у свим стањима пјесникова духа.

Вода има у поезији Радоње Вешовића, подједнако, својства живих бића и спиритуалне и мистичне материје космичког опсега и значаја. Пјесник као да је "уљем вода помазан", сав је у том превирању, йстицању, протицању, тражењу излаза. Он се споразумијева с природом посредством вода. У једном стиху чак се та слика и експлицитно саопштава, па ма колико имала конкретно значење у контексту цјелине, она носи маглу симбола и мистике пантеистичког смјера:

"Неко кроз ноћ дозива преко надошле воде" или "Чобани *йод водом* пјевају, гасе звјездани пепео". Свуда је вода извор живота, универзални језик споразумијевања. "Брда иду на мене право, ору воду". Чак и кад говори о прошлости, пролазности, времену, Вешовић то што је најпиткије, најкрхкије у човјековом сјећању назива воденим цвјетовима година. У тој растреситој материји, најзад, "ласте леме *цкло* воде", догађа се пољубац весала и воде, живи се "над зачуђеним *водама*", на и водарице постају "видарице за жеђ".

Не само стихови него и пјесме и збирке Вешовићеве, па и у насловима, нијесу могле избјећи ту за пјесника тако чаровиту, тајанствену и мултидимензијалну ријеч.

Његова поетика, истина, никада неће моћи да се сведе, на узак круг симбола, и поред тога што су неки од њих, као вода, добили тако изузетно мјесто. Он ће, са благим призвуком далекоисточних, а најприје јапанских поређења, на примјер, *г р у д и ж е н е* упоредити са једром или спјеваном граном зрелих трешања, своју преоптерећену лобању - са *најуклим крчагом*, завичајне кровинаре које мирно диме - са *земљаним лулама јуџира*. *Лојанице неба* и овога пута гасиће се у *л о к в а м а*, а *дах њаме* у понорима сламаће снијежне усове. Могли би се до у недоглед наводити примјери метафора, поређења, персонификација. Овдје је потребно само истаћи: са колико маштовитости и стилске вјештине Вешовић гради поетску атмосферу преко које саопштава богатство својих осјећања или своју изразито хуманистичку ангажовану мисао.

Али није само метафоричност оно што увећава драж Вешовићеве поезије. Ту је и богатство народног језика, ријетких и чаровитих израза и појмова који се полако губе из литературе, осим у дјелима писаца из сјеверне Црне Горе. Као Лалић, Сијарић, Миодраг Булатовић, Костић, Чедо Вуковић, и Вешовић је, одлазећи из завичаја у груб и посан урбанизовани свијет понио са собом и један својеврстан језички миље у којем има и ријечи које захтијевају посебно тумачење да би их савремени, на пословну фразу навикнути читалац могао да разумије. Вешовић, истина, језиком никада не експериментише, као што то понекад чине неки његови земљаци; он сваком појму тражи адекватну форму, сликовит облик, па зато употребљава и давно одомаћене и у народу трансформисане туђице, поред већ данас ријетких и готово заборављених, али по пластичности незамјенљивих ријечи. Навешћемо, за примјер, неке именице: надбарја, макања, јагњило, ведрика, варакања, стублине, прошарице, супрет, морач, слутило, студа, ћерчиво, мазгала, трешел, жегар, бјелавина, ило, цкло, лопух, пустолија, двиска итд. Сигурно је да има доста читалаца којима би требало многе од ових именица протумачити. Или од ових придјева: скотан, корубаст, жмаран, дашан, глеђосан; или глагола: гружати, ахнути, џанголити, тумачкати, повиленити, мезграти, заслапити, мрачати. У свем том богатству израза, од којих смо издвојили за примјер само неколико, Вешовић најчешће не прави нове ријечи; *с о л и х љ е б н и ц а* (сна) је један од тих ријетких изузетака. Али он обогаћује своју лексикку бројним изведеницама, а још више новим значењима ријечи у синтагми и метафори. Било која Вешовићева пјесма показаће колико је ријеч, наизглед нештедимице коришћена, у ствари прецизно и функционално употријебљена, прије свега за стварање основног штимунга из којег ће израсти пластичност пјесникове идеје. Р и ј е ч , по Вешовићу,

има изузетну моћ да нас уведе у дубље и трајније тежње живота и да постигне "прастари чаробњачки ефекат буђења у виду свог немирења са површинским изгледом ствари".⁵

6.

У средишњој фази зрелог пјесничког стварања, са животним и умјетничким искуством које омогућује емотивне и мисаоне синтезе, Радоња Вешовић гаји једну особену врсту неприкосновене дјетињске чедности и вјере у вриједност постојања. Бол прожима и најскривеније предјеле његова бића, али бол који се јавља у процијепу између вјере у човјекове моћи и његових историјских падова и недосљедности. То је бол-отпор и бол-нада, оно плодносно сазријевање личности на путу "ка дубљим законитостима живота". У већ цитираном есеју Вешовић закључује да је Његошева поезија један од примјера из свјетске културне ризнице, који показује како пјесник кроз етичке идеале долази до хранљиве и плодноне метафизике "која је неисцрпна онолико колико пјесник на том путу рушења и грађења истраје." Та мисао могла би се, својом поетском слутњом, односити и на самог Вешовића, ма колико да је Његош примјер универзалнијега значења.

Богато испредајући особену баладну нит у упорном настојању да што интегралније наслика властито биће у бићу простора и времена, поезија Радоње Вешовића зрачи ријетком истинском хуманошћу. Сочним и свјежим језиком, оплемењеним семантиком, богатством метафора, свијешћу о пјесниковој одговорности пред друштвом и епохом којима припада, а највише оном флуидном тајновитошћу која се испреда на фону загонетке живота, овај пјесник је вриједношћу и значајем уврстио себе у ред најистакнутијих југословенских стваралаца своје генерације. Свједок и саучесник у збивањима нашега доба, замишљен над судбином човјека пред лицем узбурканог "универзума", заљубљеник природе и медитерански раскошан у осјећањима, Вешовић је успио да својој поезији обезбиједи истинску моралну и умјетничку завичајност.

⁵ Оп. cit.